

RYSZARD BENDER

HISTORIA NA WYDZIALE NAUK HUMANISTYCZNYCH KUL
(1918—1968)

W istniejącym od założenia Uniwersytetu Lubelskiego Wydziale Nauk Humanistycznych utworzona została już w pierwszym roku działalności uczelni tzw. grupa historyczna¹. Była ona przez pewien czas jedynym samodzielnym studium historycznym w Uniwersytecie. Sekcja historii Kościoła powstała bowiem na Wydziale Teologicznym dopiero w r. akad. 1922/23. Przedtem historia Kościoła stanowiła jedynie przedmiot wykładany na wspomnianym wydziale².

Zajęcia w grupie historycznej Wydziału Nauk Humanistycznych rozpoczęto w r. akad. 1918/19³. Wykładali wówczas: Stanisław Smolka, Stanisław Ptaszycki

¹ Przy pisaniu niniejszego zarysu dziejów sekcji historycznej Wydziału Nauk Humanistycznych KUL wykorzystano następujące materiały:

- a) Protokoły Rady Wydziału Nauk Humanistycznych z lat 1928/29—1967/68.
- b) Akta personalne.
- c) Relacje pisemne pracowników naukowych sekcji.
- d) Spisy wykładów i wykazy instytucji uniwersyteckich za lata 1918/19—1932/33; Skład osobowy, spis wykładów i instytucji KUL, 1933/34—1959/60.
- e) „Wiadomości Towarzystwa Uniwersytetu Lubelskiego, 1923—1931”.
- f) Opracowania.

Z ostatnich, w porządku chronologicznym, wymienić należy: R. Bender, W. Müller, J. Zawadzka, *Środowisko historyczne KUL*, „Zeszyty Naukowe KUL”, I (1958), nr 3, s. 127—132; J. Łoś, M. Haftka, *Katolicki Uniwersytet Lubelski a Lublin i Lubelszczyzna*, tamże, VII (1964), nr 4, s. 53—73; J. Kłoczowski, *Sekcja historii w latach 1944—1964*, tamże, VIII (1965), nr 3, s. 57—62; *Katolicki Uniwersytet Lubelski — 50 lat istnienia i działalności*, Lublin 1968, ss. 64; Z. Sułowski, Cz. Bloch, *Kronika Wydziału Nauk Humanistycznych 1944—1968*, [W:] *Księga jubileuszowa 50-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, Lublin 1968, s. 213—247; A. Wojtkowski, *Katolicki Uniwersytet Lubelski 1918—1944*, tamże, s. 21—104; J. Niemirska-Pliszczyńska, *Pięćdziesięciolecie filologii klasycznej na KUL-u*, „Roczniki Humanistyczne”, XVI (1968), z. 3, s. 5—21. Wykorzystane zostały również biografie i nekrologi zmarłych profesorów sekcji, wśród nich: J. Smeręka, *Sp. Profesor Konstanty Chyliński*, „Eos”, XL (1939), z. 2, s. 1—12; K. Tymieniecki, *Charakterystyka naukowej działalności Stanisława Smolki (1854—1924)*, Poznań 1950 (nadbitka z miesięcznika „Życie i Myśl”, 1950, nr 5/6, s. 476—509; nr 7/8, s. 727—766); W. Łopaciński, *Sp. Stanisław Ptaszycki*, „Przegląd Historyczny”, XXXII (1935), z. 1, s. 292—307; J. Kłoczowski, *Sp. Leon Białkowski*, „Roczniki Humanistyczne”, IV (1953), z. 4, s. 277—286; A. Wojtkowski, *Sp. Aleksander Kossowski (1886—1965)*, „Zeszyty Naukowe KUL”, IX (1966), nr 1—2, s. 192—199; R. Bender, *Aleksander Kossowski (30 I 1886—24 VI 1965)*, „Kwartalnik Historyczny”, LXXIV (1967), nr 2, s. 551—552; F. Cieślak, *Leon Białkowski*, „Kalendarz Lubelski”, 1968, s. 105—108.

² Ks. Z. Zieliński, *Historia Kościoła na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1918—1968*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, t. XV, (1968), z. 4, s. 5—52.

³ W niniejszym zarysie mowa będzie głównie o działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej pracowników w ramach sekcji. Ich działalność organizacyjna na Wydziale Nauk Humanistycznych, we władzach KUL, w Towarzystwie Naukowym KUL oraz w innych instytucjach została przedstawiona w wyżej cytowanych pracach.

i przybyły do Lublina z pewnym opóźnieniem w 1919 r., współzałożyciel Uniwersytetu, Konstanty Chyliński. Katedr było trzy: historii starożytnej, nauk pomocniczych historii i literatury polskiej, historii Polski.

Pierwszą z nich kierował aż do r. akad. 1934/35, kiedy przeszedł do pracy w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Konstanty Chyliński⁴. Ur. 14 X 1881 r. w Żmerynce Wielkiej w pow. winnickim na Podolu, do szkół średnich uczęszczał w Kijowie i Petersburgu. Maturę uzyskał w 1899 r. i w tymże roku wstąpił na Wydział Historyczno-Filologiczny Uniwersytetu Petersburskiego, który ukończył w 1903 r. z dyplomem I stopnia. W tym samym roku został docentem historii kultury i archeologii w Wyższej Szkole Sztuki Stosowanej w Petersburgu, a wkrótce także docentem historii starożytnej na Wyższych Kursach Żeńskich oraz profesorem w Cesarskim Wyższym Instytucie Pedagogicznym. W 1908 r. habilitował się z historii starożytnej w Uniwersytecie Petersburskim. W l. 1908—1910 przebywał we Włoszech, Grecji i Turcji. Po powrocie został dodatkowo docentem na Wydziale Ekonomicznym Politechniki Petersburskiej. Wykładał też na Wyższych Kursach Polskich. W 1919 r. po przyjeździe do Polski został profesorem zwyczajnym historii starożytnej Uniwersytetu Lubelskiego i dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej (1919—1923). Od 1922 r. był również profesorem zwyczajnym historii starożytnej w Uniwersytecie im. Jana Kazimierza we Lwowie. W dniu 2 IX 1934 r. został mianowany podsekretarzem stanu w Ministerstwie WRiOP, którego przez kilka miesięcy w 1935 r. był także kierownikiem. Po odejściu z ministerstwa w roku następnym, nie wznowił już zajęć w KUL-u, wykładał nadal jedynie we Lwowie. Odznaczony był Krzyżem Komandorskim z gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Komandorskim Legii Honorowej oraz wielu innymi orderami polskimi i zagranicznymi. Zmarł we Lwowie 5 II 1939 r.

Katedrą nauk pomocniczych historii i literatury polskiej kierował Stanisław Ptaszycki⁵. Ur. 12 IV 1853 r. we wsi Kuzowo w gub. moskiewskiej, ukończył gimnazjum w 1872 r. w Wilnie. Studia odbywał w l. 1873—1877 w Uniwersytecie Petersburskim, uzyskując w ostatnim roku stopień kandydata nauk historyczno-filologicznych. W 1896 r. otrzymał veniam legendi i jako docent prywatny wykładał historię literatury polskiej oraz prowadził proseminarium z języka polskiego w Uniwersytecie Petersburskim. Od 1878 r. pracował jednocześnie w Ministerstwie Sprawiedliwości, a w l. 1884—1887 pełnił funkcję ostatniego metrykanta Metryki Litewskiej. W 1914 r. został profesorem literatury rosyjskiej w Piotrogradzkiej Akademii Duchownej. Od 1916 r. wykładał także w Piotrogradzie na Wyższych Kursach Polskich. Po opuszczeniu Rosji, z początkiem r. akad. 1918/19 objął stanowisko profesora zwyczajnego nauk pomocniczych historii i literatury polskiej w Uniwersytecie Lubelskim. Jednocześnie był dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej (1918—1919) oraz od samego początku dyrektorem Archiwum Państwowego w Lublinie. Z dniem 10 XII 1926 r. został dyrektorem naczelnym Archiwów Państwowych i funkcję tę sprawował do 30 VI 1931 r. W tym ostatnim roku został członkiem czynnym krajowym Polskiej Akademii Umiejętności. Uchwałą Senatu Akademickiego z 1927 r. został mianowany profesorem honorowym. Wykładał do r. akad. 1932/33, pod koniec dojeżdżając z Warszawy. Zmarł w Warszawie 20 XII 1933 r.

⁴ Bibliografię zob.: Smereka, dz. cyt., s. 1—12 oraz „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie”, nr 2, s. 135 n.

⁵ Bibliografię zob.: H. Bachulska, *Bibliografia prac Stanisława Ptaszyckiego 1877—1934*, „Archeion”, XII (1934) 59—76.

Katedrą historii Polski kierował Stanisław Smolka⁶. Ur. 29 VI 1854 r. we Lwowie, tam uzyskał w 1871 r. maturę. Studiował we Lwowie, a następnie w Getyndze w l. 1871—1874, głównie pod kierunkiem Jerzego Waitza. Doktoryzował się w Getyndze w 1874 r., po czym po powrocie do kraju pracował w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie. W 1875 r. habilitował się w Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1877 r. został profesorem nadzwyczajnym historii austriackiej w tymże uniwersytecie. W 1883 r. objął w Uniwersytecie Jagiellońskim katedrę zwyczajną historii polskiej, z której ustąpił w 1903 r., aby poświęcić się wyłącznie pracy pisarskiej. W 1881 r. został członkiem korespondentem Akademii Umiejętności w Krakowie, a w 1884 r. członkiem czynnym. Przez lat 12 (1891—1902) pełnił obowiązki sekretarza generalnego Akademii Umiejętności w Krakowie. Był członkiem wielu zagranicznych towarzystw naukowych. Z początkiem r. akad. 1918/19 przyjął jako profesor zwyczajny katedrę historii Polski w Uniwersytecie Lubelskim. Zmarł 27 VIII 1924 r. w Nowoszybach na Polesiu.

W grupie historycznej od momentu jej utworzenia brak było profesorów powszechnej historii średniowiecznej i nowożytnej. Z dniem 3 V 1923 r. obowiązki zastępcy profesora historii nowożytnej na Wydziale Nauk Humanistycznych podjął ks. Roman Konecki z diecezji włocławskiej. Prowadził on wykłady z historii powszechnej nowożytnej oraz z historii Polski w XVIII w. przez cały r. akad. 1923/24. W roku następnym, z dniem 9 X 1924 r., przerwał wykłady, uzyskawszy bezpłatny urlop. W przyszłości zajęć już nie podjął, ucząc w gimnazjum w Pabianicach. W czerwcu 1925 r. mianowano ks. dra Ludwika Zalewskiego, wychowanka Uniwersytetu Fryburskiego w Szwajcarii, zastępcą profesora historii powszechnej nowożytnej. Ze względu jednak na zły stan zdrowia wykładów w październiku 1925 r. nie podjął. Chciał je rozpocząć w rok później, ale w tym czasie, za sprawą Stanisława Ptaszyckiego, na katedrę historii nowożytnej powołano Aleksandra Kossowskiego. Wygłosił on 20 V 1926 r. wykład wstępny o pierwiastkach pogańskich i chrześcijańskich w kulturze europejskiej XIV wieku.

Aleksander Kossowski, ur. się 30 I 1886 r. w Sabłukowie w guberni niżniowogrodzkiej w Rosji. Szkołę realną ukończył w 1904 r. w Smoleńsku. Od 1906 r. studiował historię w Uniwersytecie Petersburskim, otrzymując w 1910 r. absolutorium, a w 1912 r. dyplom I stopnia. W 1917 r. mianowany został docentem tegoż uniwersytetu i rozpoczął wykłady z historii nowożytnej. Uczyl też w średnich szkołach polskich i wykładał na Wyższych Kursach Polskich w Piotrogradzie. Od listopada 1918 do marca 1924 r. był profesorem Uniwersytetu Permskiego i wykładał historię Polski oraz Słowiańszczyzny. Po powrocie do kraju w l. 1924/25—1925/26 uczył historii w gimnazjum w Kowlu. Objąwszy następnie w Lublinie katedrę historii nowożytnej, kierował nią z przerwą wojenną lat 34, najpierw jako zastępca profesora, od 1938 r. jako profesor nadzwyczajny, a od 1947 r. jako profesor zwyczajny. Jednocześnie w l. 1928—1949 pracował w Archiwum Państwowym w Lublinie jako archiwista i kustosz. W czasie okupacji wraz z innymi profesorami KUL był więziony przez Niemców na Zamku Lubelskim. W okresie międzywojennym obok historii nowożytnej powszechnej wykładał także historię Rosji, głównie XVI—XIX w. Po wojnie dzięki inicjatywie A. Kossowskiego Katolicki Uniwersytet Lubelski pierwszy rozpoczął wykłady z historii narodów ZSRR, obecnie obowiązujące we wszystkich uczelniach. W 1960 r. A. Kossowski przeszedł na emery-

⁶ Bibliografię zob.: Tymieniecki, dz. cyt. oraz S. Zakrzewski, *Stanisław Smolka*, „Kwartalnik Historyczny”, XXXVIII (1924) I—XXVII.

ture. Nadal jednak prowadził wykłady zleczone. Zmarł w Lublinie 24 VI 1965 r. Był autorem licznych prac, głównie z historii reformacji i unii kościelnej. Do najważniejszych należą: *Arianie polscy w Lublinie a sprawa Jana Kokota mieszczanina lubelskiego*, „Pamiętnik Lubelski”, I (1930) 52—68; *Protestantyzm w Lublinie i w Lubelskiem w XVI—XVIII wieku*, Lublin 1933, ss. 256; *Dokumenty z życia różnowierców polskich w latach 1658—1663*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, II (1957) 191—214; *Materiały do dziejów Lubienieckich w Lubelskiem w latach 1648—1660*, tamże, V (1960) 185—200; *Lublin w latach „potopu”*, „Roczniki Humanistyczne”, VI (1957), z. 5, s. 223—257; *Archiwalia lubelskie do dziejów unii kościelnej w Polsce*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, IV (1962) 227—258.

Studium historii średniowiecznej powstało w grupie historycznej z początkiem r. akad. 1926/27. Do jego zorganizowania doszło w następstwie podjęcia zajęć na KUL przez Leona Białkowskiego. Objął on katedrę historii Polski po Stanisławie Smolce, do której dołączono wieki średnie jako jego bezpośrednią specjalność. Z czasem katedrę tę połączono z katedrą nauk pomocniczych, kierowaną do r. akad. 1932/33 przez Stanisława Ptaszyckiego.

Leon Białkowski ur. się 1 II 1885 r. w Pasynkach na Podolu. Do gimnazjum uczęszczał w l. 1895—1904. W r. akad. 1904/5 studiował prawo w Uniwersytecie Kijowskim, a od 1905 do 1910 r. historię w Uniwersytecie Jagiellońskim, uzyskując w ostatnim roku doktorat. Od 1919 r. był zatrudniony w państwowej służbie archiwalnej. W l. 1921—1926 pracował jako kustosz Archiwum Państwowego w Poznaniu. W 1924 r. habilitował się w Uniwersytecie Poznańskim. W 1926 r. przybył do Lublina i został profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Lubelskiego, a od 1929 r. zwyczajnym. Jednocześnie aż do 1949 r. był dyrektorem Archiwum Państwowego w Lublinie. W dniu 24 VI 1949 r. został członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności. Posiadał liczne odznaczenia, m. in. Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski oraz Złoty Krzyż Zasługi. Zmarł w Lublinie 22 I 1952 r. Ogłosił drukiem 151 pozycji, w tym przede wszystkim z historii społecznej i heraldyczno-genealogicznej, oraz szereg wydawnictw źródłowych¹.

Przedstawiony wyżej układ katedr utrzymał się do ostatniej wojny. Nie doszli też już nowi profesorowie. W okresie jednak międzywojennym zajęcia zleczone w grupie historycznej prowadzili także profesorowie z innych grup i wydziałów Uniwersytetu. Już w r. akad. 1918/19 historię Kościoła wykładał z Wydziału Teologicznego ks. prof. dr Czesław Falkowski; religie ludów pierwotnych — ks. prof. dr Józef Archutowski, a dzieje gospodarcze zachodniej Europy — ks. prof. dr Aleksander Wójcicki. W r. akad. 1922/23 doszedł jeszcze z Wydziału Teologicznego ks. prof. dr Józef Umiński, który utrzymał zajęcia w grupie historycznej najdłużej z wymienionych, bo do r. 1926/27. Prowadził on także seminarium dla studentów historii.

Dzieje gospodarcze po ks. A. Wójcickim wykładał do r. akad. 1932/33 w grupie historycznej prof. dr Ludwik Górski z Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych. Po nim wykłady przejął i prowadził przez cały okres międzywojenny i po wojnie prof. dr Cz. Strzeszewski z tegoż wydziału.

Historię ustroju Polski wykładał na początku lat dwudziestych prof. dr Bolesław Gruzewski z Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych, a po nim z tegoż wydziału prof. dr Paweł Skwarczyński. Prowadził on wykłady od r. akad.

¹ Bibliografię zob.: W. Nowodworski, *Bibliografia prac prof. Leona Białkowskiego*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, XV (1967) 271—282.

1932/33 do końca okresu międzywojennego. O nauce obywatelskiej miewał wykłady w niektórych latach prof. dr Ignacy Czuma z Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych

Praca dydaktyczna w grupie historycznej oparta była w okresie międzywojennym głównie o wykłady, wyższe i niższe seminaria oraz proseminaria i konwersatoria. Prowadzili je wyłącznie profesorowie. Ćwiczeń kierowanych przez asystentów nie stosowano. Asystentów zresztą na dłuższy okres nigdy nie zaangażowano. Pierwszym asystentem, młodszym, mianowano na wniosek prof. dra L. Białkowskiego w dniu 8 V 1929 r. Tadeusza Musiała, absolwenta historii KUL. Decyzję tę jednak już 25 V 1929 r. anulowano. Ostatecznie pierwszy stały asystent młodszy, i do tego wolontariusz, pojawił się w grupie historycznej dopiero na rok przed wojną. Został nim z dniem 29 IX 1938 r., na wniosek profesorów L. Białkowskiego i A. Kossowskiego, student historii ks. Aleksander Murat.

Po drugiej wojnie światowej zajęcia w grupie historycznej rozpoczęto z chwilą wznowienia działalności przez KUL jako pierwszy uniwersytet w wyzwolonym kraju. Nazwę grupa historyczna próbowano zmienić, przystępując w l. 1948—1950 do utworzenia Instytutu Historycznego. Nie został on jednak nigdy w pełni zorganizowany. Od 1953 r. natomiast zaczęto stosować dla określenia dotychczasowej grupy historycznej nazwę sekcja historii.

W rozpoczynającym powojenny okres r. akad. 1944/45 podjęli wykłady obok dawnych profesorów także nowi, przeważnie z innych uczelni, których koniec wojny zastał w tej części kraju. Niektórzy z nich pozostali w Lublinie i na stałe związali się z KUL-em.

Nie obsadzoną od r. akad. 1935/36 katedrą historii starożytnej po K. Chylińskim zaczął zawiadywać Jan Stanisław Łoś. Ur. 21 X 1890 r. w Czyszkach, pow. Sambor, od 1908 r. studiował na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Wiedeńskiego. W 1913 r. uzyskał tam doktorat praw. Od r. 1919 do 1930 pracował w służbie dyplomatycznej, m. in. na placówkach zagranicznych. Na podstawie uchwały Rady Wydziału Nauk Humanistycznych KUL z 11 X 1944 r. podjął wykłady zlecone z historii starożytnej. Uchwałą z 25 VI 1947 r. powołany został na zastępcę profesora i objął katedrę historii starożytnej. W 1957 r. decyzją Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki mianowany docentem, w 1961 r. profesorem nadzwyczajnym, w tymże roku przeszedł na emeryturę. Nadal prowadzi zajęcia zlecone. Opublikował m. in.: *Hellada na przełomie*, Warszawa 1939, ss. 243; *Sprawa agrarna w Rzymie II i I wieku przed Chrystusem*, Lublin 1946, ss. 24, nlb. 4; *Sylwetki rzymskie*, Warszawa 1958, ss. 270; *Rzym na rozdrożu*, Warszawa 1960; *Świat historyków starożytnych*, Kraków 1968, ss. 317. Przetłumaczył ponadto szereg prac historycznych na język polski.

Po wojnie doszło do utworzenia na sekcji historycznej nowych katedr. W związku z rozpoczęciem na KUL-u zajęć przez Andrzeja Wojtkowskiego z Poznania, erygowano katedrę historii kultury polskiej, której objął on kierownictwo.

Andrzej Wojtkowski, ur. się 20 XI 1891 r. w Jeziorze, pow. Ostrów Wielkopolski, woj. poznańskie. Szkołę podstawową ukończył w Przygodziczkach, a gimnazjum w Ostrowie Wlkp., uzyskując tam maturę w 1912 r. W gimnazjum czynny był w tajnym ruchu narodowym młodzieży. W 1911 r. sprawował w gimnazjum ostrowskim funkcję prezesa tajnej polskiej organizacji samokształceniowej, nazwanej później Towarzystwem Tomasza Zana. W l. 1912—1914 studiował w Uniwersy-

tecie Berlińskim historię i filologię klasyczną. Tam w 1914 r. był ostatnim przedwojennym prezesem berlińskiego „Zetu”. Wcielony do armii pruskiej walczył na froncie zachodnim. Powróciwszy do kraju wziął udział w powstaniu wielkopolskim, a następnie w innych walkach. Od jesieni 1919 r. pracował w państwowej służbie archiwalnej w Warszawie, a od 1920 r. w Poznaniu. Doktoryzował się w Uniwersytecie Poznańskim w 1921 r. W l. 1923—1925 wykładał w Uniwersytecie Ludowym w Dalkach k. Gniezna. Od 1926 r. do wojny był dyrektorem Biblioteki im. Raczyńskich w Poznaniu. W 1930 r. habilitował się w Uniwersytecie Poznańskim, gdzie do 1939 r. wykładał jako docent. Wsiedlony przez okupanta do tzw. Generalnego Gubernatorstwa pracował w czasie wojny jako rachmistrz i uczył potajemnie historii oraz łaciny. Uchwałą Rady Wydziału Nauk Humanistycznych KUL z 11 X 1944 r. został powołany na profesora nadzwyczajnego historii nowożytnej ze szczególnym uwzględnieniem Ziem Zachodnich Polski. W 1945 r. rozszerzył na KUL-u habilitację w zakresie kultury polskiej i objął nowo utworzoną katedrę tej specjalności. W tym samym roku został profesorem zwyczajnym. W l. 1944—1949 sprawował także funkcje dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej. W l. 1952—1956 był posłem na Sejm PRL. W 1962 r. przeszedł na emeryturę. Nadal prowadzi zajęcia zlecone. Odznaczony: Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Obrony Lwowa, Złotym Krzyżem Zasługi, Wawrzynem Polskiej Akademii Literatury, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Z olbrzymiego dorobku, obejmującego kilkaset pozycji — książek i artykułów, wymienić należy przede wszystkim: *Karol Libelt jako wychowawca*, Poznań 1925, ss. 127, nlb. 5; *Historia Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu*, Poznań 1928, ss. 450; *Edward Raczyński i jego dzieło*, Poznań 1929, ss. 8 nlb. 420, CXI; *Bibliografia historii Wielkopolski*, t. I, Poznań 1935—1936 i częściowo ocalały t. II, Poznań 1937. Pozostała część przygotowanej do druku bibliografii uległa zniszczeniu w okresie wojennym. Po wojnie oprócz kilkudziesięciu rozpraw opublikował książkę pt. *Tezy i argumenty polskie w sporach terytorialnych z Krzyżakami*, Olsztyn 1968, ss. 281.

W dniu 10 X 1945 r. uchwałą Rady Wydziału Nauk Humanistycznych na wniosek L. Białkowskiego podzielono dotychczasową jego katedrę na dwie: 1. średniowiecznej historii Polski i Europy wschodniej, którą on zamierzał zachować, i 2. historii powszechnej wieków średnich. Na tę ostatnią postanowiono powołać odpowiednią osobę. Do obsadzenia jej jednak nigdy nie doszło. L. Białkowski pozostał przy dotychczasowej katedrze.

Uchwałą Rady Wydziału Nauk Humanistycznych z 28 IV 1947 r. powołano Kaliksta M o r a w s k i e g o na zastępcę profesora i kierownika katedry historii nowożytnej Europy zachodniej oraz krajów pozaeuropejskich (obecnie II katedra historii nowożytnej). Ur. 14 X 1907 r. w Warszawie, w l. 1925—1929 studiował w Uniwersytecie Warszawskim, w r. akad. 1931/32 w Rzymie. Doktorat z filozofii uzyskał w 1933 r. w Uniwersytecie Warszawskim. Habilitował się w KUL-u w 1946 r. w zakresie historii nowożytnej narodów romańskich. Habilitację rozszerzył w 1951 r. na historię literatury francuskiej, po czym przeszedł na sekcję filologii romańskiej⁶. W KUL-u pracował w l. 1945—1958, obecnie profesor Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Główniejsze prace: *Gioberti. Myśl i działanie polityczne*, Warszawa 1936, ss. 258; *Polacy i sprawa polska w dziejach Italii w latach 1830—1866*,

⁶ O działalności K. Morawskiego na sekcji filologii romańskiej zob.: W. K w i a t k o w s k i, *Zarys z dziejów filologii romańskiej na KUL-u*, „Roczniki Humanistyczne”, XVI (1967), z. 4, s. 12 n.

Warszawa 1937, ss. 227; *Z problemów nowożytnej historiografii Włoch*, „Roczniki Humanistyczne”, I (1949) s. 357—374; *Fryderyk Ozanam*, Warszawa 1955, ss. 169, nlb. 2; *Dante Alighieri*, Warszawa 1961, ss. 459.

W 1957 r. katedrę prehistorii objął Andrzej Nadolski. Ur. 26 XI 1921 r. w Krakowie, studiował prehistorię w Uniwersytecie Łódzkim w l. 1945—1949. Doktoryzował się tamże w 1951 r. Następnie był tam adiunktem. Docentem mianowany został przez CKK w 1954 r. Katedrą prehistorii w KUL-u kierował do 1961 r. Główniejsze publikacje: *Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII wieku*, Łódź 1954, ss. 287, tabl. 8, map 8; *Polskie siły zbrojne w czasie Bolesława Chrobrego*, Łódź 1956, ss. 111, tabl. 1, map 7; *Ścieżki archeologów*, Łódź 1967, ss. 105, tabl. 27.

W okresie powojennym zaszły dalsze zmiany w obsadzie dotychczasowych katedr. Po śmierci L. Białkowskiego katedrę historii średniowiecznej i nauk pomocniczych objął Jerzy Kłoczowski. W 1962 r. zrzekł się jej i przejął po prof. A. Wojtkowskim katedrę historii kultury polskiej. Ur. 27 XII 1924 r. w Bogdanach, pow. Przasnysz, studiował w l. 1945—1947 w Uniwersytecie Poznańskim i Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. W tym ostatnim uzyskał w 1950 r. doktorat. W KUL-u: adiunkt w 1950 r., zastępca profesora w 1953 r., docentem mianowany przez CKK w 1956 r., od 1967 r. profesor nadzwyczajny. Uczestnik powstania warszawskiego 1944 r., odznaczony Krzyżem *Virtuti Militari* V klasy, Krzyżem *Walecznych*, *Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami*, *Oznaką Grunwaldu*, *Medalem Zwycięstwa i Wolności*. Z wielu publikacji, artykułów i książek, wymienić należy: *Dominikanie polscy na Śląsku w XIII—XIV wieku*, Lublin 1956, ss. XXVIII, nlb. 1, 356, mapa 1; *Dominikanie polscy nad Bałtykiem w XIII wieku*, „*Nasza Przeszłość*”, VI (1957), 83—126; *Reforma polskiej prowincji dominikańskiej w XV—XVIII w.*, „*Roczniki Humanistyczne*”, IV (1953), z. 4, s. 45—92; *Problematyka badań kultury umysłowej Polski piastowskiej*, [W:] *Pamiętniki VIII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Krakowie*, Warszawa 1958, s. 56—63; *Zarys historii rozwoju przestrzennego miasta Chełma*, „*Roczniki Humanistyczne*”, VI (1958), z. 5, s. 193—221; *Rozwój i problematyka badań nad geografią historyczną Kościoła katolickiego*, tamże, XI, 1962, z. 2, s. 5—93; *Wspólnoty chrześcijańskie*, Kraków 1964, ss. 554, nlb. 2; *Lublin po nadaniu prawa miejskiego*, [W:] *Dzieje Lublina*, Lublin 1965, t. I, s. 45—56; *Zakony na ziemiach polskich w wiekach średnich* [W:] *Kościół w Polsce*, t. I: *Średniowiecze*, Kraków 1968, s. 375—584.

W 1962 r. katedrę historii średniowiecznej i nauk pomocniczych, którą dotąd kierował J. Kłoczowski, przejął Zygmunt Sułowski, dotychczasowy docent przy tejże katedrze. Ur. 2 V 1920 r. w Lublinie. W l. 1945—1950 studiował historię i socjologię w Uniwersytecie Jagiellońskim. Starszy asystent Uniwersytetu Poznańskiego w r. akad. 1950/51, następnie od 1951 r. starszy asystent i adiunkt KUL. W 1956 r. mianowany przez CKK docentem. Główniejsze publikacje: *Najstarsza granica zachodnia Polski*, „*Przegląd Zachodni*”, 1952, nr 3—4, s. 343—482; *Najstarsze dokumenty biskupstwa hobolińskiego*, „*Roczniki Historyczne*”, XIX, (1952), 1—67; *Słowiańskie organizacje polityczne nad Bałtykiem*, tamże, XXVI, (1960), 55—88; *Migracja Słowian na Zachód w pierwszym tysiącleciu naszej ery*, tamże, XXVII (1961) 9—54; *O właściwą metodę wykorzystywania metryk kościelnych dla badań demograficznych*, „*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*”, X (1962), z. 1—2, s. 81—101; *Chryścianizacja Słowian*, „*Zeszyty Naukowe KUL*”, VII (1964), nr 3, s. 25—38 i to samo w tłumaczeniu na język hiszpański pt. *La cristianizacion de los eslavos*,

„Oriente Europeo”, 1966, nr 2, s. 113—135; *Początki Kościoła polskiego*, [W:] *Kościół w Polsce*, t. I: *Średniowiecze*, Kraków 1968, s. 17—126.

W r. akad. 1961/62 jedyną wówczas na sekcji katedrę historii nowożytnej, wakującą po A. Kossowskim, objął ks. prof. dr Mieczysław Żywczyński z Wydziału Teologicznego, gdzie stale posiada katedrę historii Kościoła⁹. W ten sposób sekcja zyskała profesora historii nowożytnej, którego wówczas brakowało. Katedrą kierował ks. prof. dr M. Żywczyński do r. akad. 1966/67.

W r. akad. 1967/68 kierownictwo reaktywowanej II katedry nowożytnej objął Władysław Rostocki. Ur. 12 III 1912 r. w Żytomierzu, studiował od 1936 r. prawo i historię w Uniwersytecie Warszawskim. Dyplom magistra praw otrzymał tam w 1947 r., a doktorat z historii w 1951 r. Habilitował się w Instytucie Historii PAN w 1963 r. W l. 1942—1953 pracował w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, ponadto w l. 1949—1966 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego oraz w l. 1954—1967 w Instytucie Historii PAN. W KUL-u w r. akad. 1966/67 prowadził zajęcia zleczone. Ważniejsze spośród 31 publikacji: *Władza wodzów naczelnych w powstaniu listopadowym*, Wrocław 1955, ss. 243, tabl. 8; *Kancelaria i dokumentacja aktowa urzędów administracji w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (do 1867 r.)*, Wrocław 1964, ss. 117; [wraz z S. Kieniewiczem i T. Menclem], *Wybór tekstów źródłowych z historii Polski w latach 1795—1864*, Warszawa 1956, ss. 795; *Z badań porównawczych nad ustrojem administracyjnym Księstwa Warszawskiego i Francji. Organizacja kancelarii*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, XIII (1961), z. 1, s. 105—125; *Guardia Narodowa Warszawska w 1831 r.*, *Studia i Materiały do Historii Wojskowości*, IX (1963), z. 2, s. 171—230; *Postawa polityczna komisarzy obwodowych w 1830—31 r.*, [W:] *Spółczesność Królestwa Polskiego*, t. III, Warszawa 1968, s. 7—45.

W latach powojennych prowadzili zajęcia na sekcji historycznej także zastępcy profesorów bez katedr. Przy katedrze historii kultury polskiej zastępcą profesora był dr Jerzy Łukaszewski. Ur. 21 III 1924 r. w Terebiezowie, pow. stoliński, w l. 1945—1950 studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Doktorat praw uzyskał tamże w 1950 r. Asystent Uniwersytetu Poznańskiego do 1951 r. Od r. akad. 1951/52 w KUL-u jako starszy asystent, od 1954/55 adiunkt, od 20 III 1957 r. zastępca profesora. W 1958 r. urlopowany. Główniejsze publikacje: *Ze studiów nad imperializmem niemieckim (Sprawa misji gen. Limana von Sanders w Turcji)*, Lublin 1955, ss. 106; *Imperializm niemiecki a Turcja (przed misją gen. Limana von Sanders z r. 1913)*, „Przegląd Zachodni”, 1954, nr 3—4, s. 392—405; *Imperializm niemiecki a Turcja 1912/13*, „Roczniki Historyczne” XXII (1956) 127—170.

Przy katedrze historii średniowiecznej i nauk pomocniczych zastępcą profesora była dr Marzenna Pollakówna. Ur. 6 X 1926 r. w Warszawie, w l. 1945—1951 studiowała historię w Uniwersytecie Jagiellońskim, Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Poznańskim. Doktorat z filozofii uzyskała w 1951 r. w Uniwersytecie Poznańskim. W KUL-u była od r. akad. 1951/52 asystentką, od 1952/53 starszą asystentką, od 1953/54 adiunktem, od 20 III 1957 r. zastępcą profesora. W 1961 r. urlopowana. Obecnie jest docentem PAN w Poznaniu. Główniejsze publikacje: *Osadnictwo Warmii w okresie krzyżackim*, Poznań 1953, ss. XII, 186, map 5; *Uniwersy-*

⁹ Bibliografię i wykaz publikacji zob.: ks. Zieliński, art. cyt. s. 16—22.

teckie studium historii, „Roczniki Humanistyczne” VI (1958) 275—285; *Kronika Piotra z Dusburga*, Wrocław 1968, ss. 229.

Zajęcia zlecone na sekcji historii w okresie powojennym prowadzili:

Prof. dr Jan Dobrzański (z sekcji pedagogiki) w l. 1945/46—1955/56 — wykłady z historii wychowania i szkolnictwa oraz w r. akad. 1955/56 seminarium.

Doc. dr Józef Gajek (z Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych) w l. 1944/45—1946/47 — wykłady z etnologii i etnografii.

O. dr Romuald Gustaw (dyrektor Biblioteki Głównej KUL) w l. 1951/52—1952/53 — wykłady z bibliotekarstwa i nauki o książce.

Dr Witold Hensel (z sekcji filologii klasycznej) w l. 1944/45—1945/46 — wykłady z wczesnego średniowiecza w Polsce.

Mgr Emilia Józefacka z Lublina od r. akad. 1954/55 — wykłady z metodyki nauczania historii oraz ćwiczenia.

Prof. dr Wit Klonowiecki (z Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych) w l. 1961/62—1965/66 — wykłady z ustroju PRL.

Dr Jan Kowalczyk (z UMCS-u) r. akad. 1952/53 — wykłady i ćwiczenia z archeologii.

Mgr Zofia Kramarz z Lublina w r. akad. 1952/53 — wykłady i ćwiczenia z metodyki nauczania historii.

Prof. dr Aleksander Kunicki (z Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych) w r. akad. 1952/53 — wykład o podstawach ustroju i prawa PRL.

Poseł Konstanty Lubieński z Warszawy od r. akad. 1967/68 — wykład z historii Polski po 1939 r.

Dr Hanna Mankiewicz-Dyłałowa z Warszawy od r. akad. 1967/68 — wykłady i ćwiczenia z historii Polski.

Mgr Józef Marszałek z Lublina w l. 1958/59—1959/60 — ćwiczenia z historii Polski i powszechnej.

Prof. dr Stefan Nosek (z UMCS-u) w l. 1946/47—1951/52 — wykłady z prehistorii i archeologii.

Mgr Witold Nowodworski (z Biblioteki Głównej KUL) w l. 1951/52—1952/53 — wykłady i ćwiczenia z bibliotekarstwa, bibliografii i nauki o książce.

Prof. dr Zdzisław Papierkowski (z Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych) od r. akad. 1945/46 — wykłady z historii ustroju Polski.

Prof. dr Stanisław Popławski (z sekcji filologii klasycznej) w l. 1944/45—1945/46 — wykłady z historii starożytnej.

Ks. doc. dr Stanisław Płodzień (z Wydziału Prawa Kanonicznego) w l. 1952/53—1960/61 — wykłady i ćwiczenia z historii starożytnej.

Ks. prof. dr Marian Rechowicz (z Wydziału Teologicznego) w l. 1952/53—1954/55 — wykłady z historii Polski i historii Kościoła oraz seminarium.

Doc. dr Witold Sawicki (z Wydziału Prawa Kanonicznego, a następnie z UMCS-u) w l. 1959/60—1962/63 — wykłady z historii Europy w wiekach średnich.

Prof. dr Czesław Strzeszewski (z Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych, a następnie z Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej) od r. akad. 1945/46 — wykłady z historii społeczno-gospodarczej, a w l. 1959/60—1965/66 także seminarium.

Ks. doc. Jan Szymusiak (z Wydziału Teologicznego) od r. akad. 1958/59 — wykłady z historii kultury przełomu starożytności i średniowiecza.

Doc. dr Jan Turowski (z Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej) od r. akad. 1958/59 — wykłady, a w l. 1962/63—1964/65 także seminarium z historii Polski.

Ks. prof. dr Mieczysław Żywczyński od r. akad. 1945/46 — wykłady z historii

powszechnej, historii Niemiec oraz historii Kościoła, a w l. 1952/53—1954/55 także seminarium z historii nowożytnej.

Z dyscyplin pomocniczych zajęcia zlecone w okresie powojennym prowadzili: mgr Zbigniew Czajkowski w l. 1952/53—1955/56 — wykłady oraz ćwiczenia ze współczesnych kierunków filozoficznych, społecznych, gospodarczych; mgr Rudolf Buchała, mgr Zygmunt Drozdek, mgr Zdzisław Szpakowski — ćwiczenia z tegoż przedmiotu w tym samym okresie. Ponadto mgr Z. Szpakowski od r. akad. 1956/57 prowadzi ćwiczenia z ekonomii politycznej.

W okresie powojennym zespół asystencki zaczął się tworzyć na sekcji historycznej początkowo powoli. W pierwszym powojennym r. akad. 1944/45 nie było w ogóle asystentów. Dopiero w w. r. akad. 1945/46, asystentami na grupie historycznej zostali Piotr Kaznowski i Halina Hamerska. Zajęcia jednak prowadzili przez krótki okres. W r. akad. 1947/48 powołano trzech stałych asystentów. Przy katedrze historii średniowiecznej i nauk pomocniczych — mgr Mirosławę Zakrzewską (magisterium 1946 r., doktorat 1947 r.), która w r. akad. 1947/48 została starszą asystentką. W KUL-u pracowała do 1949 r., obecnie docent UMCS. Przy katedrze historii kultury polskiej asystentem w tym samym roku został Henryk Zins (magisterium 1948 r., doktorat 1949 r.), od r. akad. 1948/49 był on starszym asystentem, w l. 1949/50—1954/55 adiunktem. Obecnie profesor nadzwyczajny UMCS. Przy katedrze historii starożytnej asystentką mianowano wówczas dra Aleksandrę Choźko-Domaniewską (doktorat w Uniwersytecie Warszawskim w 1926 r.); w r. akad. 1947/48 została ona starszą asystentką, w 1950/51 — adiunktem. Zmarła 6 II 1955 r.

Dalsi asystenci doszli na sekcji historycznej dopiero z początkiem lat pięćdziesiątych. Objęli wówczas zajęcia na sekcji, przybyli z innych uczelni, późniejsi kierownicy katedr i zastępcy profesora: J. Kłoczowski, J. Łukaszewski, M. Pollakówna, Z. Sułowski. Jako adiunkt objął też w r. akad. 1950/51 zajęcia przy katedrze historii średniowiecznej doc. dr Witold Sawicki. Obowiązki te sprawował tylko przez rok, później został profesorem kontraktowym na Wydziale Prawa Kanonicznego, a z czasem docentem UMCS. Jednocześnie mianowano w r. akad. 1950/51 przy katedrze historii średniowiecznej starszą asystentką mgra Hannę Mankiewicz-Dyląg (pracowała do r. akad. 1952/53) oraz asystentką mgra Elżbietę Czartoryską (pracowała do r. akad. 1953/54), a spośród absolwentów sekcji asystentką przy tejże katedrze została mgr Krystyna Kozłowska (pracowała do r. akad. 1951/52). W tym samym roku asystentką przy katedrze historii kultury polskiej mianowano mgra Janinę Sałacińską (pracowała do r. akad. 1953/54), a przy katedrze historii nowożytnej asystentką została mgr Romualda Jabłońska (pracowała do r. akad. 1951/52). W r. akad. 1950/51 starszym asystentem przy katedrze historii nowożytnej został mgr Józef Tomczyk (pracował do r. akad. 1953/54).

Obecny zespół asystentów i adiunktów sekcji powstał głównie z grona absolwentów KUL z lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych. Dyplomy magisterskie uzyskali oni na KUL-u na seminariach prof. J. Kłoczowskiego, A. Kossowskiego, J. S. Losia, Z. Sułowskiego, A. Wojtkowskiego, M. Życzynskiego. Doktoraty wykonali pod kierunkiem prof. J. Kłoczowskiego i A. Wojtkowskiego. Ze względu jednak na konieczność przeprowadzenia przewodów doktorskich w uniwersytetach państwowych, korzystano z uprzejmości władz i profesorów Uniwersytetu Warszawskiego — J. Biezuńskiej-Małowist, A. Gieysztor, S. Herbsta, S. Kieniewicza, T. Manteuffla; Uniwersytetu Wrocławskiego — M. Chamcówny i UMCS w Lublinie — K. Myślińskiego, którzy byli promotorem prac na wspomnianych uczelniach.

Adiunkci

Dr Ryszard Bender, ur. 16 II 1932 r. w Łomży, magisterium w 1955 r. na seminarium prof. dra A. Wojtkowskiego (*Florian Ceynowa i udział jego w wydarzeniach 1846 r. w Prusach Wschodnich i na Pomorzu*), doktorat w 1961 r. w Uniwersytecie Warszawskim (*Udział ludności miejskiej Lubelskiego w akcji przedpowstaniowej w latach 1861—1862* — promotor prof. dr S. Kieniewicz). Od 19 IV 1955 r. do 30 IX 1959 r. aspirant, w r. akad. 1959/60 zajęcia zleczone, od 1 IX 1960 r. asystent, od 1 III 1961 r. st. asystent, od 1 X 1961 r. adiunkt przy katedrze historii kultury polskiej, a następnie przy I katedrze historii nowożytnej. W 1965 r. prowadził badania naukowe w Anglii, Belgii i Francji. Ponad 50 prac drukowanych, główniejsze: *Ludność miejska Lubelskiego w akcji przedpowstaniowej w latach 1861—1862*, Lublin 1961, ss. 110; *Józef Kalinowski. Wspomnienia 1835—1877*, wyd. R. Bender, Lublin 1965, ss. XXVII, 158; *Reforma czynszowa w Ordynacji Zamoyskiej 1833—1864*, Lublin 1969, ss. 2 nlb., XIV, 424, tabl. 17; *Manifestacje religijno-patriotyczne w Lublinie w r. 1861*, „Roczniki Humanistyczne”, VII (1958), z. 2, s. 303—325; *Florian Ceynowa w Królewcu (1843—1846)*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1961, nr 4, s. 589—593; *Rady miejskie w Lubelskiem w latach 1861—1863*; „Czasopismo Prawno-Historyczne”, XIV (1962), z. 2, s. 127—163; *Działalność Józefa Kalinowskiego (o. Rafała od św. Józefa karmelity bosego) w powstaniu styczniowym*, „Zeszyty Naukowe KUL”, VIII (1965), nr 2, s. 47—61; opublikował również szereg prac w oparciu o polonica odnalezione w archiwach i bibliotekach zagranicznych.

Dr Ludomir Bieńkowski, ur. 13 II 1925 r. we wsi Zagroda, pow. krasnostawski, magisterium w 1947 r. na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL, doktorat tamże w 1951 r. na seminarium prof. dra Czesława Strzeszewskiego, asystent na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych od r. akad. 1947/48, st. asystent na sekcji historii od 1 X 1950 r. adiunkt od 1 XII 1956 r., adiunkt dokumentacji technicznej przy Zakładach Historii od 1 I 1968 r. W 1962 r. przebywał za granicą, prowadząc poszukiwania naukowe przede wszystkim we Włoszech. Głównejsze publikacje: *Przemiany struktury agrarnej wsi od XVIII do połowy XX w. Studium szczegółowe na przykładzie „państwa żdżańskiego” i wsi Zagroda pow. krasnostawskiego*, Lublin 1959, ss. 229, nlb. 3; *Działalność organizacyjna biskupa Jana Biskupca w diecezji chełmskiej (1417—1452)*, „Roczniki Humanistyczne”, VII (1958), z. 2, s. 187—254. *Organizacja Kościoła Wschodniego w Polsce*, [W:] *Kościół w Polsce*, t. II. *Wiek XVI—XVIII*, Kraków 1969, s. 781—1049. W druku: *Z dziejów Krasnegostawu do końca XVI wieku, Rzemiosło w Lublinie od początku XIV do początku XIX wieku*.

Dr Czesław Bloch, ur. 1 XI 1927 r. w Nowej Wsi Wschodniej, pow. ostrołęcki, magisterium w 1958 r. na seminarium prof. A. Kossowskiego (*Generał Wojciech Chrzanowski w powstaniu listopadowym*), doktorat w 1964 r. w Uniwersytecie Warszawskim (*Generał Ignacy Prądzyński jako historyk powstania listopadowego* — promotor prof. dr S. Herbst). Od 1 X 1958 r. asystent, od 1 X 1961 r. st. asystent, od 1 XI 1964 r. adiunkt przy I katedrze historii nowożytnej. Głównejsze publikacje: *Generał Wojciech Chrzanowski jako dowódca i twórca planów operacyjnych w wojnie polsko-rosyjskiej 1830—1831 r.*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości”, VII (1961), cz. 2, s. 143—207; *Ignacy Prądzyński o inspiracji francuskiej w wybuchu powstania listopadowego*, „Kwartalnik Historyczny”, LXXI (1964), z. 1, s. 26—45; *Społeczeństwo angielskie wobec polskiej walki wyzwolenczej w 1831 r.*, „Studia

i Materiały do Historii Wojskowości”, X (1964), cz. 1, s. 140—183; Ignacy Prądzyński i jego wkład w budowę Kanału Augustowskiego, [W:] *Studia i materiały do dziejów Pojezierza Augustowskiego*, Białystok 1967, s. 357—399.

Dr Ludwik Dembiński, ur. 22 VIII 1928 r. w Witkowicach, w l. 1946—1950 studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, tamże w 1951 r. uzyskał doktorat (*Zagadnienie rejestracji umów międzynarodowych* — promotor prof. dr M. Zimmerman). W l. 1950—1952 st. asystent na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL przy katedrze filozofii prawa, w l. 1952—1961 praktyka adwokacka w Warszawie, od 15 II 1961 r. adiunkt przy I katedrze historii nowożytnej Wydziału Nauk Humanistycznych KUL, od 15 VI 1967 r. urlopowany, aktualnie sekretarz generalny „Pax Romana” we Fryburgu w Szwajcarii. Główniejsze publikacje: *Disengagement*, „Więź”, 1959, nr 4, s. 12—21; *Kościół wobec krajów kolonialnych i zafowanych*, tamże, nr 11, s. 38—46; *Spółeczność międzynarodowa w filozofii i rzeczywistości*, „Znak”, 1959, nr 60, s. 756—766; *Ewolucje ustrojowe Wspólnoty Francuskiej*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1960, nr 5, s. 33—52; *Problemy rasowe Czarnej Afryki*, „Więź”, 1960, nr 5, s. 112—117. Ponadto w druku obszerniejsza rozprawa o politycznej emancypacji kontynentu afrykańskiego po II wojnie światowej. Przebywał wielokrotnie za granicą.

Dr Czesław Deptuła, ur. 20 VII 1937 r. w Warszawie, magisterium w 1958 r. na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Środowisko kościelne płockie za rządów biskupów Aleksandra i Wernera 1129—1172*), doktorat w 1967 r. w Uniwersytecie Warszawskim (*Początki grupy brzeskiej premonstratensów polskich* — promotor prof. dr T. Manteuffel). Od 1 X 1958 r. asystent, od 1 X 1961 r. st. asystent, od 1 XII 1968 r. adiunkt — katedra historii średniowiecznej i nauk pomocniczych. Główniejsze publikacje: *Krąg kościelny płocki w połowie XII wieku*, „Roczniki Humanistyczne”, VIII (1959), z. 2, s. 5—122; *Dwie fundacje klasztoru norbertańskiego w Krzyżanowicach*, tamże, XI (1962), z. 2, s. 95—123; *Początki klasztorów norbertańskich w Dłubni-Imbramowicach i Płocku*, tamże, XVI (1968), z. 2, s. 5—42; *Niektóre aspekty stosunków Polski z cesarstwem w wieku XII*, [W:] *Polska w Europie*, Lublin 1968, s. 35—92; *Biskup i władca*, „Więź”, 1968, nr 9, s. 42—64.

Dr Maria Ewa Jabłońska-Deptuła, ur. 3 II 1931 r. w Warszawie, magisterium na seminarium prof. dra S. Arnolda w Uniwersytecie Warszawskim w 1951 r. (*Królewszczyzny sandomierskie w XVIII wieku*), doktorat w 1962 r. w Uniwersytecie Wrocławskim im. Bolesława Bieruta (*Dzieło dydaktyczno-pedagogiczne Marceliny Darowskiej na tle rozwoju szkolnictwa żeńskiego w Galicji w 1863—1911* — promotor doc. dr M. Chamcówna). Od 1 X 1957 r. asystentka, od 1 X 1960 r. st. asystentka, od 1 XII 1964 r. adiunkt — katedra historii kultury. Przebywała za granicą we Francji i Włoszech w 1958 r., w Belgii w 1965 r. Główniejsze publikacje: *Niektóre zagadnienia z zakresu badań nad historią polskiego zgromadzenia wychowawczego ss. niepokalanek*, „Roczniki Humanistyczne”, VII (1958), z. 2, s. 289—301; *Powstanie zgromadzenia niepokalanek i jego społeczne oblicze*, tamże, XI (1962), z. 2, s. 163—192; *Kult maryjny w Polsce XIX w.*, „Więź”, 1963, nr 5, s. 43—51; *Problemy rozwoju i adaptacji polskich XIX-wiecznych zgromadzeń żeńskich*, „Znak”, 1966, nr 5, s. 549—569; *O. Piotr Semenenko*, tamże 1966, nr 6, s. 692—708; *Reformator o. Honorat Koźmiński (1829—1916)*, [W:] *W nurcie zagadnień posoborowych*, Warszawa 1967, s. 389—406.

Dr Stanisław Litak, ur. 23 II 1932 r. w Gliniku, pow. Ropczyce, magisterium

w 1956 r. na seminarium prof. dr J. Kłoczowskiego (*Sieć parafialna archidiakonatu radomskiego do końca XVI w.*), doktorat w 1963 r. w UMCS-ie (*Osadnictwo i formowanie się sieci parafialnej w Łukowskiem do końca VI w.* — promotor doc. dr K. Myśliński). Od 1957 r. pracuje bardzo czynnie w Instytucie Geografii Historycznej Kościoła w Polsce, od r. akad. 1961/62 zajęcia zleczone w KUL-u od 1 XII 1961 r. asystent, od 1 II 1963 r. st. asystent, od 1 X 1963 r. adiunkt — katedra historii kultury polskiej. W 1968 r. przebywał w Austrii, Belgii, Holandii, Francji i Włoszech. Główniejsze publikacje: *Akta wizytacyjne parafii z XVII—XVIII w. jako źródło historyczne*, „Zeszyty Naukowe KUL”, V (1962), nr 3, s. 42—58; *Opis parafii Trzebieśzów diecezji krakowskiej*, „Roczniki Humanistyczne”, IX (1960), z. 4, s. 13—17; *Formowanie się sieci parafialnej w Łukowskiem do końca XVI wieku*, tamże, (1965), z. 2, s. 5—140, mapa 1; *Duchowieństwo diecezji lubelskiej w okresie międzypowstańowym (1835—1864)*, [W:] *Spółczesność Królestwa Polskiego*, t. III, Warszawa 1968, s. 91—164 oraz w t. II pracy zbiorowej *Kościół w Polsce* (s. 261—481) rozprawa *Struktura i funkcje parafii w Polsce*.

Dr Wiesław Müller, ur. 7 XI 1929 r. w Mościskach, magisterium w 1955 r. na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Początki Lublina*), doktorat w 1965 r. w Uniwersytecie Warszawskim (*Diecezja krakowska w relacjach biskupów z XVII—XVIII wieku* — promotor prof. dr S. Herbst). Od 1 XII 1957 r. asystent, od 1 XII 1960 r. st. asystent, od 1 X 1966 r. adiunkt — katedra historii kultury polskiej. W 1962 r. przebywał za granicą, prowadząc poszukiwania naukowe przede wszystkim we Włoszech. Główniejsze publikacje: *Data lokacji Lublina*, „Roczniki Humanistyczne”, IX (1960), z. 4, s. 101—107; *Diecezja krakowska w relacji biskupów z XVII—XVIII wieku*, tamże, XIII (1965), z. 2, s. 5—149; *Organizacja terytorialna diecezji płockiej w XVII—XVIII wieku*, tamże, XV (1967), z. 2, s. 129—174; *Relacja prokuratora ad visitanda limina apostolorum z 1779 r.*, tamże, XVI (1968), z. 2, s. 79—85 oraz w t. II pracy zbiorowej *Kościół w Polsce* rozprawa *Diecezje w okresie potrydenckim*, s. 57—258.

Dr Eugeniusz Wiśniowski, ur. 24 XII 1929 r. w Czechowicach, pow. bielski, magisterium w 1955 r. na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Wielka własność benedyktynów w Sieciechowie do końca XVI w.*). Od 19 IV 1955 r. aspirant, od 1 II 1957 r. młodszy asystent, od 1 X 1957 r. asystent, 1 V 1962 r. st. asystent, od 1 II 1963 r. adiunkt — katedra historii kultury polskiej. Doktorat w Uniwersytecie Warszawskim w 1963 r. (*Sieć parafialna prepozytury wiślickiej w średniowieczu* — promotor prof. dr A. Gieysztor). W 1968 r. przebywał w Anglii, Belgii i Francji. Główniejsze publikacje: *Z dziejów opactwa benedyktynów w Sieciechowie*, „Roczniki Humanistyczne”, VII (1968), z. 2, s. 23—120; *W sprawie początków klasztoru norbertanek w Krzyżanowicach*, tamże, VIII (1959), z. 2, s. 215—225; *Rozwój sieci parafialnej w prepozyturze wiślickiej w średniowieczu. Studium geograficzno-historyczne*, Warszawa 1965, ss. 179, nrb. 5, tabl. 16, map. 3; *Sieć szkół parafialnych w Wielkopolsce i Małopolsce w początkach XVI w.*, „Roczniki Humanistyczne”, XV (1967), z. 2, s. 85—127; *Rozwój organizacji parafialnej w Polsce do czasów reformacji*, [W:] *Kościół w Polsce*, t. I: *Średniowiecze*, Kraków 1968, s. 237—374.

Dr Maria Helena Witkowska OSU, ur. 10 XII 1930 r. w Poznaniu, magisterium na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego w 1960 r. („*Vita sanctae Kyngae ducissae Cracoviensis*” jako źródło hagiograficzne), doktorat w 1967 r. w Uniwersytecie Warszawskim (*Małopolska „Miracula” z XI—XIV wieku. Studium źródło-*

znawcze — promotor prof. dr A. Gieysztor). Od r. akad. 1962/63 asystentka, od r. akad. 1965/66 st. asystentka, od 1 X 1968 r. adiunkt — katedra historii kultury polskiej. W r. akad. 1967/68 przebywała za granicą: w Austrii, Belgii, Francji, Holandii i we Włoszech. Główniejsze publikacje: praca magisterska drukowana pod tym samym tytułem w „Rocznikach Humanistycznych”, X (1961), z. 2, s. 44—166; *Zagadnienie mentalności religijnej w świetle „Miracula” z XIII/XIV w.*, [W:] *Kościół w Polsce*, t. I: *Sredniowiecze*, Kraków 1968, s. 585—630.

Dr Edward Zwolski, ur. 9 II 1932 r. w Warszawie, pow. Płock, magisterium z historii starożytnej na seminarium prof. dra J. S. Łosia w 1955 r. (*Rzymska poezja złotego wieku na usługach propagandy Augusta*), magisterium z filologii klasycznej na seminarium doc. dra L. Małunowicz w 1955 r., w l. 1959—1961 za granicą, doktorat w Uniwersytecie Rzymskim w 1960 r., w Uniwersytecie Warszawskim w 1964 r. (*Ustrój państwowy w starożytnym Argos* — promotor prof. dr I. Biezuńska-Małowist). Od r. akad. 1955/56 zajęcia zlecone, od 1 X 1957 r. asystent, od 1 X 1961 r. st. asystent, od 1 II 1965 r. adiunkt — katedra historii starożytnej. Główniejsze publikacje: *Helena, matka Konstantyna Wielkiego, w świetle historii*, „Zeszyty Naukowe KUL”, V (1962), nr 2, s. 53—76; *Ruchy wolnościowe na Peloponezie w pierwszej połowie V wieku przed Chr.*, „Roczniki Humanistyczne”, XII (1964), z. 2, s. 195—214; „*Doryzm*” Pindara, tamże, XV (1967), z. 2, s. 5—16; *Świat egipski u Ajschylosa*, tamże, XVI (1968), z. 3, s. 37—60; *Uwagi o Jordanesie, historyku Gotów*, „Studia Źródłoznawcze”, XIII (1968) 137—145; *Ustrój państwowy w starożytnym Argos*, Lublin 1967, ss. 106. Przetłumaczył także na język polski szereg prac z historii starożytnej

Asystenci

Mgr Janina Aronowicz-Gawrysiakowa, ur. 13 I 1939 r. w Rudce, pow. Bielsk Podl., magisterium w 1963 r. na seminarium doc. dra Z. Sułowskiego (*Stosunki ludności w parafii Rudka, pow. Bielsk Podl., w XIX wieku*), od 1 X 1963 r. asystentka, od 1 X 1965 st. asystentka — katedra historii średniowiecznej i nauk pomocniczych. Publikacje: streszczenie pracy magisterskiej w: „Sprawozdania z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL”, nr 14, 1965, s. 51—54; *Metryki zgonów z więzienia hitlerowskiego na Zamku Lubelskim, obozu koncentracyjnego na Majdanku i obozu przejściowego w Zamościu*, [W:] *I Ogólnopolska Konferencja Demograficzna w Zakopanem 7—11 X 1966. Streszczenia referatów*, Warszawa 1966, s. 28—30.

Mgr Urszula Gabriela Borkowska OSU, nr. 11 VII 1935 r. w Gdyni, magisterium na seminarium doc. dra Z. Sułowskiego w 1964 r. (*Kult liturgiczny św. Urszuli w Polsce do XVI w.*) od 1 II 1968 r. asystentka przy katedrze historii średniowiecznej i nauk pomocniczych. Publikacja: praca magisterska drukowana pod tym samym tytułem w „Rocznikach Humanistycznych”, XIV (1966), z. 2, s. 109—198.

Mgr Adam Chruszczewski, ur. 19 IX 1932 r. w Przyszowie, pow. Nisko, magisterium w 1955 r. na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Kupcy zbożowi i handel zbożem w Kazimierzu Dolnym w drugiej połowie XVI w.*). Pracuje w Instytucie Geografii Historycznej Kościoła w Polsce od chwili jego powstania, asystent na sekcji historii od 1 X 1959 r., st. asystent od 1 X 1962 r., od 1 X 1968 r. asystent dokumentacji technicznej — katedra historii średniowiecznej i nauk pomocniczych. Główniejsze publikacje: praca magisterska drukowana pod tym samym

tytułem w „Rocznikach Humanistycznych”, (1957), z. 5, s. 87—191; *Zakony w Polsce w XVII—XVIII w.*, „Znak”, nr 11—12, 1965, s. 1563—1609; *Zakonnicy diecezji lubelskiej w świetle spisu z 1835 r.*, [W:] *Spółeczeństwo Królestwa Polskiego*, t. III, Warszawa 1968, s. 165—200.

Mgr Maria Chyżewska, ur. 13 XII 1943 r. w Jedini k. Radomia, magisterium w Uniwersytecie Łódzkim na seminarium prof. dra K. Jażdżewskiego w 1966 r. (*Zagadnienie nagrobnych stel kamiennych w rejonie Bałtyku w okresie późnolateńskim i rzymskim*), asystentka od 1 X 1966 r., st. asystentka od 1 X 1968 r. — katedra archeologii Polski. Publikacje: praca magisterska w „Pomerania Antiqua”, t. III (w druku); *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na cmentarzysku kurhanowym w Odrach, pow. Chojnice, w latach 1962—1963*, „Sprawozdania Archeologiczne”, XVIII (1966) 107—125.

Mgr Jerzy Flaga, ur. 17 VI 1934 r. w Rachodoszczu, magisterium w 1962 r. na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Analiza źródłoznawcza lubelskiej księgi konsystorskiej z lat 1452—1466*). Pracuje w Instytucie Geografii Historycznej Kościoła w Polsce od 1962 r., asystent na sekcji historii od 1 X 1967 r. — katedra historii kultury polskiej. Przebywał za granicą w r. akad. 1966/67, prowadząc badania naukowe we Włoszech.

Mgr Henryk Grocholski, ur. 28 IV 1933 r., magisterium na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego w 1956 r. (*Sieć parafialna archidiaconatu zawichojskiego do końca XVI w.*). Pracuje w Instytucie Geografii Historycznej Kościoła w Polsce od jego powstania, asystent na sekcji historii od 1 X 1962 r., st. asystent od 1 X 1965 do 31 III 1968 r. Publikacje: *Wokół początków Kraśnika*, [W:] *Z dziejów powiatu kraśnickiego*, Lublin 1964, s. 28—32; *Powstanie archidiaconatu zawichojskiego i jego najstarsze kościoły do połowy XIV wieku*, „Roczniki Humanistyczne”, XIII (1965), z. 2, s. 151—162.

Mgr Mieczysław Haftka, ur. 27 XI 1937 r. w Starzęcinie, magisterium w 1962 r. na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Osadnictwo Wyżyny Lubelskiej w drugiej połowie XV w. na podstawie „Liber beneficiorum” Jana Długosza*), asystent od 1 XI 1962 do 31 VII 1964 r. Publikacja; [wraz z J. Łosiem], *Katolicki Uniwersytet Lubelski a Lublin i Lubelszczyzna*, „Zeszyty Naukowe KUL”, VII (1964), nr 4, s. 55—73.

Mgr Stanisław Lazar, ur. 3 IV 1931 r. w Tarnowskich Górach, magisterium w 1955 r. na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Rozwój przestrzenny Sandomierza w X—XIII wieku*), od 1 II 1957 r. młodszy asystent, od 1 X 1957 do 1 X 1958 r. asystent. Główniejsze publikacje: *Rozwój przestrzenny Sandomierza w X—XIII w.*, „Roczniki Humanistyczne”, VI (1957), z. 4, s. 151—167; *Materiały archiwalne Kurii Siedleckiej*, tamże, VIII (1958), z. 2, s. 323—328.

Mgr Jan Skarbek, ur. 24 X 1940 r. w Nowym Targu, magisterium w 1963 r. na seminarium prof. dra A. Wojtkowskiego (*General Jan Krukowiecki jako gubernator miasta Warszawy w powstaniu listopadowym*), asystent od 1 III 1965 r., st. asystent od 1 X 1966 r. — II katedra historii nowożytnej. Publikacje: *Pomoc Galicji dla powstania listopadowego w woj. lubelskim*, „Roczniki Humanistyczne”, XVI (1968), z. 2, s. 87—101; *Z zagadnień działalności wywiadu polskiego w okresie po-*

wstania listopadowego, tamże, s. 103—108; *Szpitalnictwo warszawskie podczas powstania listopadowego*, „Rocznik Warszawski”, VIII (1967), 171—196.

Mgr Józef Szymański, ur. 13 II 1931 r. w Wojniczu, pow. Brzesko, magisterium w 1958 r. na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Dzieje parafii Wojnicz w wiekach średnich*), st. asystent od 1 XI 1963 do 30 IX 1964 r. Obecnie doktor, adiunkt UMCS. Główniejsze publikacje: *Powstanie archidiaconatu wojnickiego i jego organizacja*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, V (1958), z. 4, s. 83—102; *Kapituła kolegiacka w Wojniczu 1465—1787*, Lublin 1962, ss. 258; *Biskupstwa polskie w wiekach średnich. Organizacja i funkcje*, [W:] *Kościół w Polsce*, t. I, Kraków 1968, s. 127—233.

Mgr Zygmunt Wiktorzak, ur. 2 V 1940 r. w Sochaczewie, magisterium na seminarium doc. dra Z. Sułowskiego w 1964 r. (*Święty Stanisław w oczach potomnych*), asystent od 1 X 1964 r., st. asystent od 1 X 1966 r. — katedra historii średniowiecznej i nauk pomocniczych. Publikacja: *Metody nawracania Pomorzan w świetle żywotów św. Ottona z Bambergu*, „Sprawozdania z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL”, nr 16, 1968, s. 190—193.

Mgr Maria Wójcik, ur. 12 II 1938 r. w Zawadzie, pow. Opatów, magisterium na seminarium ks. prof. dra M. Żywczyńskiego w 1964 r. (*Losy byłych uczestników powstania styczniowego w guberni lubelskiej w latach 1866—1868*), asystentka od 1 XII 1964 r., st. asystentka od 1 I 1967 r. — II katedra historii nowożytnej. Publikacje: 3 streszczenia prac o Zgromadzeniu Sióstr Służek NMP Niepokalanej w: „Sprawozdania z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL”, nr 16, 1968, s. 303—317.

Mgr Józefa Zawadzka, ur. 28 III 1932 r. w Dąbrowicy, pow. Sarny, magisterium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Fundacje cysterskie w Małopolsce w XII—XIII w.*). Od 19 IX 1955 r. aspirantka, od 1 X 1957 r. asystentka, od 1 X 1960 do 31 III 1962 r. st. asystentka. Opublikowała: *Proces fundowania opactw cysterskich w XII i XIII wieku*, „Roczniki Humanistyczne”, VII (1958), z. 2, s. 119—148.

Obowiązki bibliotekarza w Zakładzie Historii pełni od r. akad. 1966/67 mgr Stanisław Olczak. Ur. 4 IV 1936 r. w Oleszynie, pow. Lipno, magisterium w 1966 r. na seminarium prof. dra J. Kłoczowskiego (*Parafialne budownictwo kościelne w archidiaconacie kurzelowskim w średniowieczu*). Publikacje: *Konserwacja kościołów parafialnych w archidiaconacie kurzelowskim w średniowieczu*, „Sprawozdania z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL”, nr 16, 1968, s. 270—273 oraz streszczenie pracy magisterskiej, tamże, s. 273—278.

Rozprawy pracowników sekcji historii oraz niektóre prace magisterskie powstałe w okresie powojennym są publikowane w wydawnictwach KUL, przede wszystkim Towarzystwa Naukowego KUL¹⁰, jako pozycje samodzielne oraz jako artykuły zamieszczane w zeszytach historycznych „Roczników Humanistycznych”¹¹, w „Spra-

¹⁰ J. Szymański, *Dwadzieścia pięć lat Towarzystwa Naukowego KUL*, „Sprawozdania z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronika Towarzystwa Naukowego KUL”, 1960, nr 10, s. 5—116.

¹¹ Wydawanych począwszy od t. IV, 1953, z. 4; t. VI, 1957, z. 5; t. VII, 1958, z. 2; t. VIII, 1959, z. 2; t. IX, 1960, z. 4; t. X, 1961 i następne z. 2.

wozdaniach z Czynności Wydawniczej i Posiedzeń Naukowych oraz Kronice Towarzystwa Naukowego KUL”, w „Zeszytach Naukowych KUL”, oraz w półroczniku „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”. Poważna część prac publikowana jest także w wydawnictwach ogólnokrajowych i regionalnych, a także zagranicznych. Częściowy wykaz prac magisterskich powstałych na sekcji historycznej został opublikowany w „Rocznikach Humanistycznych”, VI (1957), z. 5, s. 287—294.

Wielu pracowników naukowych sekcji historii pracowało w różnych okresach czasu w Instytucie Geografii Historycznej Kościoła w Polsce i związanych jest z nim aktualnie. Instytut powołany został do życia z inicjatywy prof. dra J. Kłoczowskiego przez Towarzystwo Naukowe KUL uchwałami Zarządu Głównego z 14 X i 15 XI 1957 r. Instytut stawia sobie za cel opracowanie Atlasu historycznego chrześcijaństwa w Polsce, prowadzenie studiów i publikowanie monografii, dotyczących węzłowych problemów z zakresu historii Kościoła w Polsce. Kierownikiem Instytutu od jego powstania pozostaje prof. dr J. Kłoczowski. Ścisłe współpracuje z nim doc. dr Z. Sułowski, który w r. akad. 1960/61 kierował Instytutem. Większość pracowników naukowych sekcji jest członkami Instytutu, wśród których znajdują się także pracownicy innych sekcji i wydziałów oraz osoby spoza KUL-u¹³.

Związki pracowników naukowych sekcji z placówkami naukowymi w Polsce i za granicą zostały omówione już w cytowanych pracach¹³. Dodać jedynie należy, iż rozliczne kontakty zagraniczne pracowników sekcji umożliwiają prezentację nauki polskiej za granicą, w szczególności w środowiskach naukowych, z którymi inne uczelnie i krajowe placówki badawcze nie posiadają tak ścisłej łączności. Pracownicy sekcji uczestniczą regularnie w pracach Międzynarodowej Komisji Historii Porównawczej Kościołów (w Lyonie w 1963 r., Wiedniu w 1965 r. Cambridge w 1968 r.). Historycy sekcji uczestniczyli w kolokwiach organizowanych w latach: 1959, 1962 i 1968 w Passo della Mendola (Włochy) na temat przemian w Kościele i cywilizacji europejskiej w w. XI—XII. Kilkakrotnie jednym z referentów w Passo della Mendola był kierownik sekcji historycznej prof. dr J. Kłoczowski. Pracownicy sekcji czynnie uczestniczą w Powszechnych Zjazdach Historyków Polskich, a ostatnio brali udział także w XII Międzynarodowym Kongresie Nauk Historycznych w Wiedniu w 1965 r. W jego obradach uczestniczyli doc. dr Z. Sułowski i dr R. Bender. Ich wypowiedzi w dyskusji zostały opublikowane w okolicznościowym wydawnictwie Kongresu¹⁴. W 1963 r. w Kongresie Słowistów w Sofii uczestniczył

¹³ Obszerne informacje o działalności Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce podają: J. Kłoczowski, *Prace nad atlasem historycznym Kościoła w Polsce*, „Roczniki Humanistyczne”, VI (1957), z. 5, s. 259—274; Z. Sułowski, *Instytut Geografii Historycznej Kościoła w Polsce*, tamże, VIII (1958), z. 2 s. 9—13; tenże, *Plan prac nad atlasem historycznym Kościoła w Polsce*, tamże, s. 15—19; tenże, *Z życia Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce*, tamże, IX (1960), z. 4, s. 5—12; G. Karolewicz, E. Wiśniowski, *Zarys dziejów Towarzystwa Naukowego KUL*, [W:] *Księga jubileuszowa 50-lecia KUL*, s. 269—286. Aktualnie władze Instytutu Geografii Historycznej Kościoła w Polsce stanowią: kierownik — prof. dr J. Kłoczowski, zastępcy kierownika: doc. dr W. Rostocki, dr L. Bienkowski, sekretarz — dr W. Müller, członkowie Zarządu: dr S. Litak, dr E. Wiśniowski. Kierownik pracowni — mgr L. Müllerowa. Instytut zatrudnia 4 pracowników etatowych: mgra Annę Kaszubę, dra G. Karolewicz, mgra L. Müllerową, mgra E. Janicką-Olczakową.

¹³ Kłoczowski, *Sekcja historii*, s. 58 n.; Sułowski, Bloch, *Kronika Wydziału Nauk Humanistycznych*, s. 223.

¹⁴ R. Bender, *Wypowiedź podczas obrad sekcji Mouvements paysans du Centre et du Sud-Est de l'Europe du XVe au XX siècle*, [W:] *Comité International des Sciences Historiques, Vienne 29 août — 15 septembre 1965*, vol. V Actes, Wien [brw.], s. 222 n.; Z. Sułowski, *Wypowiedź w czasie obrad Commission Internationale d'Histoire Ecclésiastique Comparée*, tamże, s. 406 n.

doc. dr Z. Sułowski, przedstawiając tam referat. Wyjazdy zagraniczne historyków KUL przyczyniają się również do stałego wzbogacania krajowych zasobów źródłowych. Z materiałów archiwalnych przywożonych przez pracowników sekcji (wypisy, mikrofilmy, fotokopie) korzystają, oprócz pracowników sekcji historii, także pracownicy nauki innych sekcji, wydziałów oraz naukowcy spoza KUL-u. Tak np. od 1959 r. pracownicy sekcji wyjeżdżający za granicę prowadzą kwerendę w archiwach watykańskich¹⁵. Do cenniejszych należy zaliczyć materiały zebrane w archiwach watykańskich w 1962 r. przez dra L. Bienkowskiego i dra W. Müllera. Na ich podstawie obaj oni wykonali i wykonują szereg prac naukowych już opublikowanych bądź które się ukażą w dalszych tomach pracy zbiorowej *Kościół w Polsce*. W oparciu o materiały źródłowe, zebrane w czasie badań naukowych prowadzonych w 1965 r. w Belgii, Francji i W. Brytanii, dr R. Bender opublikował szereg prac dotyczących stosunków polsko-niderlandzko-angielskich w XVIII, a przede wszystkim w XIX w.¹⁶

Od 1961 r. historycy KUL systematycznie informują naukę światową o pracach polskiej nauki historycznej na łamach jednego z najpoważniejszych pism historycznych, „Revue d'Histoire Ecclésiastique” z Louvain. W piśmie tym zaprowadzona została kronika polska, regularnie wypełniana omówieniami polskich prac historycznych. Kronika ta oraz bibliografia prac polskich stanowią najobszerniejszą informację naukową o polskiej historiografii, jaka ukazuje się w czasopiśmie zagranicznych.

Wysiłek dydaktyczny pracowników sekcji historii przejawiał się w minionym półwieczu Uczelni głównie w wykładach — monograficznych i kursorycznych — oraz seminariach. Te ostatnie prowadzili: L. Białkowski, K. Chyliński, J. Dobrzański, J. Kłoczowski, A. Kossowski, J. S. Łoś, M. Pollakówna, S. Ptaszycki, M. Recho-wicz, W. Rostocki, S. Smolka, Z. Sułowski, Cz. Strzeszewski, J. Turowski, J. Umiński, A. Wojtkowski, H. Zins, M. Żywczyński. Nie można też pominąć ogromnego wysiłku dydaktycznego licznej już obecnie grupy adiunktów i asystentów. Poprzez wykłady i przede wszystkim ćwiczenia współkształtowali oni formację naukową studentów. Z wymienionych wyżej seminariów wyszło w okresie 1944/45—1967/68 (z lat wcześniejszych nie dysponujemy pełną statystyką) 628 magistrów. W l. zaś 1951/52—1952/53 — kiedy istniała dwustopniowość studiów — 290 osób otrzymało dyplomy I stopnia ze specjalizacją pedagogiczną, archiwalną i bibliotekarską. W l. 1945—1954 spośród 26 promocji doktorskich przeprowadzonych na Wydziale Nauk Humanistycznych 7 dotyczyło zakresu historii. W 1955 r., zgodnie z przepisami państwowymi, zorganizowano na Wydziale Nauk Humanistycznych KUL aspiranturę naukową. Objęto nią także niektórych absolwentów historii. Szybko jednak większość aspirantów mianowano asystentami. Z 11 habilitacji, które przeprowadzono w l. 1945—1952 na Wydziale Nauk Humanistycznych KUL, 4 dotyczyły zakresu historii (habilitacje: J. Dobrzańskiego, B. Kocowskiego, J. Skoczka, M. Tyrowicza). Ponadto habilitacja prof. dra A. Wojtkowskiego została rozszerzona w 1945 r. na historię kultury polskiej. Aktualnie kilku pracowników naukowych sekcji historii posiada otwarte przewody habilitacyjne w Uniwersytecie Warszawskim.

¹⁵ J. Kłoczowski, *Kwerenda polska w archiwach watykańskich w 1962 r.*, „Prze-gład Historyczny”, LV (1964), z. 2, s. 257—266.

¹⁶ *Angielskie źródła do dziejów unii w Lubelskiem i na Podlasiu w XIX wieku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, XIV (1967) 245—248; *List morski Augusta II Sasa z 1728 r. w sprawie wschodnioindyjskiej kompanii ostendzkiej*, „Zapiski Historyczne”, XXXIII (1968), z. 1, s. 59—62; *Polacy w armii belgijskiej w latach 1830—1853*, [W:] *Polska w Europie*, Lublin 1968, s. 223—238; *Kontakty ordynata Konstantego Zamoyskiego z Bankiem Angielskim (1856—1866)*, tamże, s. 241—247.

W l. 1918/19—1938/39 nie powoływano kierownika grupy historycznej. W początkowym okresie istnienia grupy historycznej w poważnym stopniu na sprawy organizacyjne wpływał prof. K. Chyliński, wicerektor Uniwersytetu. Od połowy lat dwudziestych największy wpływ na sprawy grupy historycznej zaczął wywierać z każdym rokiem coraz bardziej prof. dr L. Białkowski. Wiązało się to m. in. z faktem sprawowania przez niego w l. 1930/31—1932/33 funkcji dziekana, a od r. akad. 1933/34 do 1937/38 — prorektora KUL. Po wojnie kierownikami sekcji byli: L. Białkowski, A. Kossowski, a od połowy lat pięćdziesiątych na zmianę J. Kłoczowski i Z. Sułowski. Kierownicy wraz z samodzielnymi pracownikami naukowymi sekcji (profesorowie, docenci, zastępcy profesora) wchodzili w skład Rady Wydziału Nauk Humanistycznych KUL.